

2892:1, 2902:1

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

DALARNA

Boda

14/11 1930

Nord, Erik H:son, 1930

2892:1 Svar på ULMA:s frågelista M 43 Kvarnar
och malning

24 bl.4:o

2902:1 Tillägg till ovanst.

3 " "

1 " " teckn.till

s.9

2892:1

2902:1

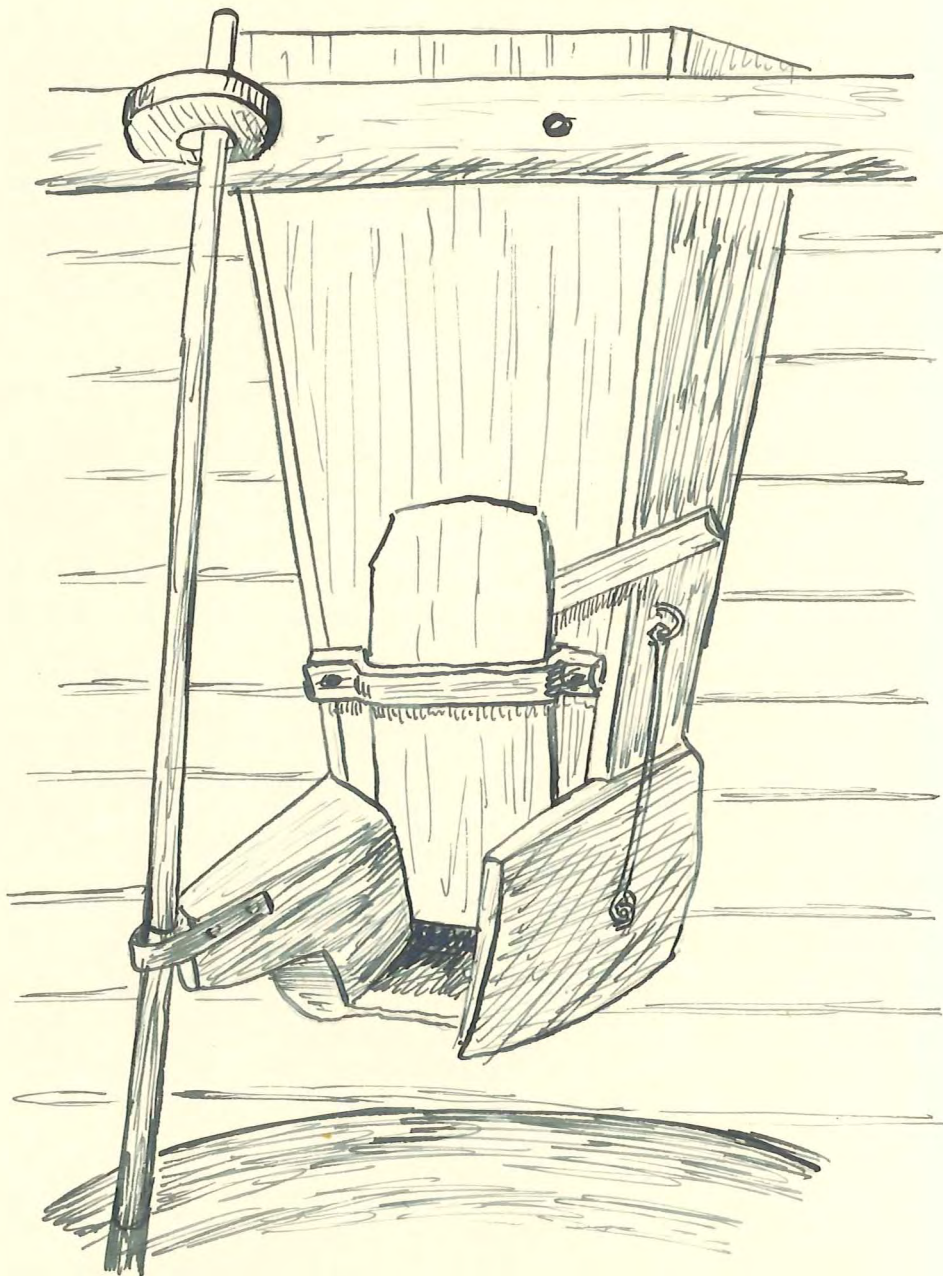
L.L.

Exc. S. Björklund

Erik H:son Nord. Dalarna
1830

Teckning av Manne Eriksson.

Fyll s. 9
kvantub

DAL. Frgl. 43

Tillägg till frågolistan om "Kvarnar och malning".

Stavning. 1/ Köva skall stavas: tjöva, is'n a tjöva /isen har kövat/. 2/ Det heter verkligen ~~stjägla~~ stjägla och ej sjägla. Vi har för övrigt en gång förut resonerat om samma sak. När man t.ex. skall "lägga" en såg, heter det: jä ska stjägla såjä /jag skall lägga sågen, och jä a stjägla såjä /jag har "lagt" sågen./ Det vill säga: fördelat sågens taggar, taggar.

Dialektsbenämningar: 1/ salthäll: salthällö, 2/ sten att mala salt med på salthäll: Gnuggsten, det heter ju: gnugg salt, om man på detta sätt eller också med en butelj krossar salt. 3/ Rödör betyder "över-sten". Gjutjärnsring förekom icke på de mindre kvarnarna. Löpare, löpörn, löpörn förekommer också i målet som hamn på över-sten, men Jannes Anders meddelar, att redör /redarn/ var det vanliga namnet. Han uttalade dock ordet redörn så att jag i början fattade det ridörn, vilket namn ju har skäl för sig. Det lär dock skall vara redarn. Namnet har möjligen tillkommit genom att stenarna av säd tillredde mjöl. 4/ Buss och bussning uttalas

obs.

Redare

m.

Landsm. Upps. 2902:1
E. H. Nord. 1930. BODA DAL. Frgl. 43

på svenska, 5/ det var den grövre ändan av stocken, som kallades nakk8n, nacken/, 6/ Stjägla8n gick upp i bussen, som bar redern, och var tvåarmat. I stjägla8n fanns det et^thål samt ett motsvarande i snesen, vari var insatt en fyrkantig konisk tapp, säger Jannes Anders, 7/ kvarnstikka : kv^urstikka, 8/ kvarndygn: kv^urdingn, 9/ Ta sin rätt, ~~XXXX~~ eller taga ut sin rätt: ta ut sin8 rätt-tihet8r /taga ut sina rättigheter/ eller: nog ta dända ut sänn rätt /nog tager den där ut sin rätt/, 10/ Vatulösa är äldre uttryck än vatubrist. Om det är en torr höst, kan man få höra sägas: i vint8r bir8 vatulösa /i vinter blir det vattenbrist/. - Det är många gånger så lätt att taga ett nytt ord och svårt att utan påminnelse komma på ett gammalt och mera värdefullt ord. - Eget nog är det dock vanligare att säga vatulösa än vatulösa, men det sitnämnda är dock rättast.

Sakliga förhållanden. Över^st å dammtimringen gjordes en liten ränna för överflödsvattnet. Och denna ränna kallades stjibol8 /skibordet/. Denna förlades på någondera sidan av dammöppningen. En del kvarnar saknade dock denna anordning, varför överflöds-

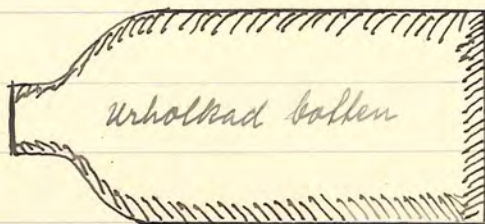
Vatlu-los
obs.!

3.

vattnet fick fritt avrinna över dammarmen.

2/Tut eller tut'n var mjölkaret och trögla dess botten samt hade formen av en misuränna, vilket senare är en urholkad bit av en grov stock, i vilken ostkaret placerades sedan osten lagxts i ostkaret, varpå vasslan fick avrinna. | Trögla hade formen, som den brisfälliga teckningen visar:

mes-ränna
f.

3/ Siktningen är nog ej så gammal inom orten. I min barndom siktade husmödrarna sitt mjöl själva med stålsikten. Grynkrossning förekom ju, som i svaret framhållits, redan med de gamla handkvarna, då man höjde överstenen. Det mjöl, som man då jämte grynen fick, kallades bredmjöl och var uppskattat vid bakning av tunnbröd att strö undör /strö under/ kakorna med. Då klibbade degen nämligen ej vid bakbordet.

Landsm. Upps. 2902:1

E. H. Nord. 1930. BODA

DAL. Frgl. 43